

**ПРАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**  
**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА  
БІЗНЕСУ**

Кафедра фінансів, банківської та страхової справи

**КУРСОВА РОБОТА**  
**з дисципліни «ФІНАНСИ»**  
на тему: «Ринок перестраховування»

Здобувача(ки) 2-го курсу  
групи: Е-8-24-Б1ФБС(4.6з)  
спеціальності: D2 «Фінанси, банківська справа,  
страхування та фондовий ринок»  
Гнатовська Роза Ашраф Кизи  
Керівник: доктор філософії, доцент кафедри  
фінансів, банківської та страхової справи  
ННІУЕБ Хіміч Св'ятослав Володимирович  
Національна шкала \_\_\_\_\_  
Кількість балів: \_\_\_\_\_ Оцінка ECTS \_\_\_\_\_

Члени комісії: \_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)  
\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)  
\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище та ініціали)

**Київ – 2026 р.**

## ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні аспекти визначення необхідності перестраховання як чинника фінансової надійності страхової компанії.....	5
1.1 Поняття перестраховання як чинника фінансової надійності страхової компанії .....	5
1.2 Досягнення надійності страхової компанії.....	13
1.3 Перестраховувальні операції як фактор фінансової надійності.....	15
Розділ 2. Аналіз видів страхових послуг НАСК «Оранта».....	20
2.1 Загальна характеристика страхової компанії «Оранта».....	20
2.2 Аналіз фінансового стану страхової компанії «Оранта» .....	23
Розділ 3. Шляхи покращення розвитку перестраховання в Україні.....	32
3.1 Сучасний стан перестраховання в Україні.....	32
3.2 Тенденції розвитку перестраховання в Україні .....	36
Висновки .....	40
Список використаної літератури .....	42

## ВСТУП

*Актуальність теми.* Перестраховання виступає одним із ключових сегментів міжнародного ринку страхових послуг, відіграючи системоутворюючу роль у забезпеченні його стабільності та збалансованого розвитку. Його формування як спеціалізованого механізму розподілу страхових ризиків і можливих збитків зумовлене еволюцією світової економіки, розширенням спектра об'єктів страхового захисту, а також необхідністю пошуку страховими компаніями більш досконаlih фінансових інструментів управління ризиками.

Ефективне функціонування страхових компаній можливе лише за умови побудови багаторівневої системи страхового захисту, невід'ємним елементом якої є перестраховання. Саме воно забезпечує підвищення фінансової стійкості страховиків, сприяє розширенню їхньої діяльності, збільшує місткість страхового ринку та підсилює його конкурентоспроможність. Особливої значущості механізми перестраховання набувають для країн із трансформаційною економікою, де страхові ринки перебувають на етапі становлення, зокрема для України.

Вітчизняний ринок перестраховання перебуває на початковій стадії розвитку. Історично перші операції у цій сфері почали здійснюватися українськими страховими компаніями лише на початку 1990-х років. За радянського періоду, в умовах централізованої державної монополії на страхову діяльність, внутрішні механізми перестраховання фактично не використовувалися як інструмент забезпечення фінансової стабільності страховиків. Унаслідок цього перестраховання тривалий час залишалося недостатньо дослідженим і методично опрацьованим сегментом страхового ринку України.

Метою даного дослідження є обґрунтування ролі перестраховання як визначального чинника фінансової надійності страхової компанії, аналіз організаційних засад його функціонування, а також визначення перспектив подальшого розвитку в умовах формування національного страхового ринку.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення комплексу взаємопов'язаних завдань теоретичного та прикладного характеру, зокрема:

- розкриття сутності економічної категорії «перестраховування»;
- систематизацію основних видів перестраховальних операцій;
- аналіз страхових продуктів на прикладі діяльності страхової компанії НАСК «Оранта»;
- оцінювання сучасного стану розвитку перестраховування в Україні та виявлення ключових тенденцій його трансформації;
- формування практичних рекомендацій щодо вдосконалення та подальшого розвитку перестраховального ринку в Україні.

# РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ЯК ЧИННИКА ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

## 1.1 Поняття перестрахування як чинника фінансової надійності страхової компанії

Страховання являє собою різновид цивільно-правових відносин, спрямованих на захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання визначених подій (страхових випадків), які закріплюються умовами договору страхування або нормами чинного законодавства. Такий захист забезпечується за рахунок формування та використання спеціальних грошових фондів, що створюються шляхом сплати страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), а також доходів, отриманих від інвестування тимчасово вільних коштів цих фондів [1].

Відповідно до статті 12 Закону України «Про страхування» [1], перестрахування визначається як механізм, за якого один страховик (цедент, перестраховальник) передає на заздалегідь визначених умовах частину своїх зобов'язань за договором страхування іншому страховикові (перестраховику), який може бути як резидентом, так і нерезидентом, за умови наявності у нього відповідного статусу згідно з законодавством країни реєстрації.

У науково-практичній літературі перестрахування розглядається через систему спеціалізованих термінів, що відображають його інституційну та функціональну структуру [22]. Зокрема, під перестрахуванням (передачею ризику в перестрахування) розуміють процес, за якого страховик (цедент) на умовах договору факультативного перестрахування або ковер-ноту передає частину прийнятого страхового ризику іншому страховикові (перестраховику, цесіонеру), який може бути як резидентом, так і нерезидентом, відповідно до вимог національного чи міжнародного законодавства.

Факультативне перестраховання є однією з базових форм перестраховальних операцій, за якої перестраховальник самостійно відбирає та пропонує окремі ризики або їх групи для передачі в перестраховання за основним договором страхування. Перестраховик, у свою чергу, має право вільного вибору — прийняти або відхилити запропонований ризик, що підкреслює індивідуальний та вибірковий характер даної форми взаємодії.

Окремим елементом системи є ретроцесія (вторинне перестраховання), яка передбачає подальший перерозподіл ризиків, коли перестраховик (ретроцедент) передає частину прийнятих ним зобов'язань іншому перестраховику (ретроцесіонеру) на умовах відповідного договору (ковер-ноту). Такий механізм дозволяє додатково диверсифікувати ризики та зменшити концентрацію відповідальності на окремих учасниках ринку.

Суб'єктами перестраховальних відносин виступають перестраховальник (цедент) та перестраховик (цесіонер або ретроцесіонер). Перестраховальником є сторона, яка передає ризик у перестраховання. Це може бути як первинний страховик за оригінальним договором страхування або співстрахування, так і перестраховальник у наступному рівні передачі ризику (ретроцедент). Перестраховик, відповідно, є стороною, яка приймає на себе частину страхового ризику.

Об'єктом перестраховання виступає не сам страховий інтерес у класичному розумінні, а ризик виконання частини зобов'язань за оригінальним договором страхування, співстрахування або попередньо прийнятим перестраховальним зобов'язанням. Таким чином, перестраховання має похідний характер і безпосередньо залежить від первинного страхового договору.

Особливе місце в організації перестраховальних відносин займає договір факультативного перестраховання (ковер-нот), який оформлює письмову угоду між страховиком і перестраховиком. Згідно з таким договором, перестраховик бере на себе зобов'язання у випадку настання страхового випадку відшкодувати частину збитків або виплатити відповідну

частку страхової суми в межах визначеної відповідальності. Водночас перестраховальник зобов'язується своєчасно сплачувати перестрахові платежі та виконувати інші умови договору.

Важливим інструментом попереднього узгодження умов є сліп (оферта), який являє собою письмову пропозицію перестраховальника щодо укладення конкретного договору перестраховання. Підписання сліпу перестраховиком свідчить про намір прийняти ризик на визначених умовах, однак не означає автоматичного набуття відповідальності. Остаточне прийняття ризику відбувається лише після укладення відповідного договору (ковер-ноту) у встановлені строки.

Узагальнюючи, слід підкреслити, що перестраховання формує складну багаторівневу систему перерозподілу ризиків, яка забезпечує фінансову стійкість страховиків та підвищує надійність функціонування страхового ринку в цілому.

Перестрахова премія (перестраховий платіж) є платою за передачу ризику в перестраховання, яку перестраховальник зобов'язаний здійснити на користь перестраховика відповідно до умов конкретного договору перестраховання. Вона виступає ключовим елементом фінансового врегулювання взаємовідносин між сторонами та відображає вартість прийнятого перестраховиком ризику.

У разі непропорційних форм перестраховання оплата може здійснюватися у вигляді мінімальної депозитної перестрахової премії або депозитної премії, яка за домовленістю сторін підлягає подальшому коригуванню після завершення дії договору. Для цього застосовується спеціальний механізм перерахунку із використанням перестрахової ставки. Якщо за результатами остаточного розрахунку фактична сума премії виявляється нижчою за попередньо сплачену мінімальну (депозитну) премію, вона, як правило, не підлягає поверненню та залишається у розпорядженні перестраховика, якщо інше прямо не передбачено умовами договору. У

зворотній ситуації перестраховальник здійснює доплату різниці між остаточно визначеною сумою премії та попередньо сплаченою депозитною величиною.

Перестраховий тариф (ставка) являє собою нормативну величину, що визначає розмір перестрахової премії з одиниці прийнятого перестраховиком ризику за встановлений період дії договору. У випадку непропорційного перестраховування він також може застосовуватися як розрахункова база для остаточного перерахунку депозитної премії за погодженням сторін, що дозволяє більш точно відобразити фактичний рівень ризику.

Важливим параметром перестраховальних відносин є власне утримання перестраховальника (нетто-утримання), яке визначає обсяг ризику, що страховик залишає на власній відповідальності. Воно встановлюється у фіксованій грошовій сумі або у відсотковому співвідношенні до страхової суми. За відсутності чітко визначеного розміру в договорі застосовується загальне розуміння нетто-утримання як базового рівня відповідальності страховика. У деяких випадках також використовується поняття бруто-утримання, яке охоплює як власний ризик страховика, так і частину ризиків, що можуть бути передані у ретроцесію в межах облігаторних договорів.

Пріоритет у непропорційному перестраховуванні визначає межу відповідальності перестраховальника за кожним окремим страховим випадком або їх сукупністю. У межах цієї суми збитки покриваються за рахунок страховика, тоді як перестраховик бере участь у відшкодуванні лише понад встановлений поріг. У практиці також застосовується агрегатний пріоритет, за якого відповідальність перестраховика виникає після досягнення сукупного обсягу збитків за певний період.

Відповідальність перестраховика визначає максимальний обсяг його фінансових зобов'язань у межах конкретного договору. У пропорційних формах перестраховування вона, як правило, встановлюється у вигляді частки від страхової суми, тоді як у непропорційних схемах — як частина збитку, що перевищує визначений пріоритет.

Окреме значення має поняття касового збитку, яке передбачає прискорений порядок розрахунків між сторонами. У разі перевищення збитком певного встановленого рівня перестраховик здійснює виплату своєї частки до того, як страховик повністю розрахується зі страхувальником, що підвищує ліквідність і фінансову стійкість страхової компанії.

У практиці перестрашування також виділяють компромісні виплати (*ex gratia*), які здійснюються страховиком у випадках, коли подія формально не відповідає умовам страхового договору або коли існують підстави для відмови у виплаті, але вони не були застосовані з огляду на репутаційні або соціально-економічні чинники.

Ще одним важливим елементом є ексцедент збитку, який визначає частину ризику, що передається перестраховику понад встановлений пріоритет. У складних договорах може передбачатися кілька рівнів ексцедентів, кожен з яких розміщується послідовно над попереднім, формуючи багаторівневу структуру розподілу ризику.

Узагальнюючи, наведені категорії формують комплексну систему фінансово-правових та економічних інструментів перестрашування, яка забезпечує гнучкий розподіл ризиків, стабільність страхових операцій та підвищення загальної стійкості страхового ринку.

Франшиза безумовна являє собою частину збитку, яка не підлягає відшкодуванню з боку перестраховальника при здійсненні виплати страхового відшкодування за оригінальним договором страхування. У випадку, якщо інше не передбачено умовами конкретного договору перестрашування, її розмір, виражений у відсотках, розраховується від страхової суми, визначеної за відповідним договором. При цьому сторони можуть погодити інший порядок застосування безумовної франшизи, що відрізняється від умов первинного договору страхування. У такому випадку розрахунок зобов'язань перестраховальника здійснюється з урахуванням франшизи, визначеної саме в договорі перестрашування, як якщо б вона була закріплена в оригінальному

договорі. Водночас така франшиза не може бути меншою за ту, що встановлена в первинному страховому договорі.

Франшиза умовна визначається як гранична сума, у межах якої перестраховальник звільняється від обов'язку здійснювати виплату страхового відшкодування, за умови, що розмір збитку не перевищує встановлений рівень. Якщо ж збиток перевищує цю суму, відшкодування здійснюється у повному обсязі згідно з умовами договору. Як і у випадку безумовної франшизи, її параметри можуть бути модифіковані за домовленістю сторін у конкретному договорі перестраховання.

Додатковий договір (аддендум) є письмовим документом, який фіксує погоджені сторонами зміни або доповнення до вже укладеного оригінального договору страхування чи конкретного договору перестраховання (ретроцесії). Він виступає юридичним інструментом гнучкого коригування умов співпраці без необхідності укладення нового договору.

У практиці перестраховання розрізняють декілька основних типів договорів. Пропорційні договори передбачають розподіл відповідальності, страхових премій та збитків між цедентом і перестраховиком у заздалегідь визначеній пропорції. До них належать квотний договір (Quota Share), за якого всі ризики розподіляються у фіксованому відсотковому співвідношенні, та ексцедент сум (Surplus Share), де передається лише частина ризику, що перевищує встановлене власне утримання страховика.

Непропорційні договори ґрунтуються на іншому підході: страховик самостійно покриває збитки в межах визначеного пріоритету, тоді як перестраховик бере участь у відшкодуванні лише тієї частини, яка перевищує цей рівень. До таких договорів належать ексцедент збитку (Excess of Loss), катастрофічний ексцедент збитку (Catastrophic Excess of Loss), а також ексцедент збитковості (Stop-loss), який орієнтований на обмеження сукупних збитків за певний період.

Форми перестраховальних договорів поділяються на факультативну, облігаторну та змішану — факультативно-облігаторну. Факультативна форма

передбачає свободу вибору як для цедента, так і для перестраховика щодо передачі та прийняття ризику. Облігаторна форма, навпаки, зобов'язує цедента передавати ризики, а перестраховика — приймати їх на заздалегідь визначених умовах. Факультативно-облігаторна форма поєднує елементи обох підходів, надаючи цеденту право вибору при обов'язковому прийнятті ризику перестраховиком.

Окремо слід зазначити, що перестраховування за участю нерезидентів здійснюється відповідно до вимог, встановлених Кабінетом Міністрів України. При цьому страховик зобов'язаний інформувати перестраховика про всі зміни умов базового договору страхування, залишаючись повністю відповідальним перед страхувальником незалежно від наявності договору перестраховування.

У випадках, коли обсяг премій, переданих у перестраховування нерезидентам, перевищує 50% загального річного обсягу, страховик зобов'язаний подавати відповідну декларацію до уповноваженого органу із зазначенням детальної інформації щодо ризиків, об'єктів страхування, контрагентів-нерезидентів та брокерських структур.

Інфраструктура ринку перестраховування також включає діяльність страхових посередників — агентів і брокерів. Страхові та перестрахові брокери здійснюють виключно посередницьку діяльність, яка охоплює консультування, аналітичний супровід, організацію укладення договорів, а також участь у врегулюванні збитків. Вони діють на підставі брокерських угод і отримують винагороду за надані послуги.

Важливо, що перестрахові брокери є юридичними особами, які представляють інтереси страховиків у процесі передачі ризиків у перестраховування. Їх діяльність може поєднуватися зі страховим брокерством за умови дотримання регуляторних вимог. Водночас посередницька діяльність з укладення прямих договорів страхування з іноземними страховиками на території України обмежена, за винятком операцій перестраховування, що здійснюються відповідно до законодавства.

У підсумку, наведені положення формують комплексну нормативно-організаційну основу функціонування перестраховального ринку, що забезпечує баланс інтересів сторін, фінансову стійкість страхових компаній та контроль за міжнародними страховими операціями.

Для отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності страховик зобов'язаний подати до уповноваженого органу відповідний пакет документів, що підтверджує його організаційну, фінансову та професійну спроможність. До такого пакета, зокрема, належать [11]:

- копії установчих документів та свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи;
- довідки банківських установ або висновки аудиторських компаній (аудиторів), які підтверджують розмір фактично сплаченого статутного капіталу;
- аудиторське підтвердження фінансового стану засновників страховика (у випадку створення товариства у формі повного чи командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю);
- правила (умови) страхування, що регламентують порядок здійснення страхової діяльності;
- економічне обґрунтування запланованої страхової та/або перестраховальної діяльності;
- інформація про структуру власності страховика, керівний склад (голову виконавчого органу та його заступників);
- копії документів про освіту керівника виконавчого органу або його першого заступника (економічна чи юридична освіта);
- копія диплома головного бухгалтера із підтвердженням економічної освіти;
- інформація про наявність професійних сертифікатів у випадках, передбачених вимогами регулятора.

Зазначений перелік документів відображає комплексний підхід держави до регулювання страхового ринку, спрямований на забезпечення фінансової

стабільності та прозорості діяльності страховиків ще на етапі їх входження в ринок.

Окрему увагу в сучасних умовах приділено міжнародному виміру регулювання перестраховальної діяльності. Зокрема, аналіз законодавства інших країн у сфері нагляду за страховою та перестраховою діяльністю є важливим елементом оцінки надійності іноземних контрагентів, з якими українські страховики укладають договори перестраховання. Це пов'язано з вимогами постанови Кабінету Міністрів України № 124 від 04.02.2004 р. [4], відповідно до якої перестраховання з нерезидентами допускається лише за умови наявності в країні їх реєстрації ефективної системи державного нагляду за страховою та перестраховою діяльністю.

У випадку відсутності такого регуляторного нагляду укладення договорів перестраховання з відповідними компаніями забороняється. Таким чином, українське законодавство інтегрує принцип міжнародної наглядової еквівалентності, що передбачає взаємне визнання регуляторних стандартів у сфері страхування.

Отже, регуляторні вимоги до ліцензування страхової діяльності та міжнародного перестраховання формують багаторівневу систему допуску на ринок, яка поєднує національні стандарти фінансової стійкості з міжнародними принципами наглядової надійності та прозорості.

## **1.2 Досягнення надійності страхової компанії**

Фінансова надійність страхової компанії є ключовим індикатором її стабільності та спроможності ефективно функціонувати на страховому ринку. Вона має вирішальне значення як для формування страхового портфеля самим страховиком, так і для прийняття рішень страхувальниками щодо укладання договорів страхування. Центральним елементом фінансової надійності виступає рівень платоспроможності, який повинен підтримуватися на постійній основі.

Платоспроможність страховика відображає його здатність своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання. Усі зобов'язання страхової компанії поділяються на дві основні групи — зовнішні та внутрішні.

Зовнішні зобов'язання охоплюють боргові та фінансові зобов'язання перед страхувальниками, бюджетною системою, позабюджетними фондами, контрагентами та іншими діловими партнерами. Саме ця категорія зобов'язань є визначальною при оцінюванні платоспроможності страховика, оскільки безпосередньо пов'язана з його ринковими ризиками та зобов'язаннями перед третіми особами.

Внутрішні зобов'язання включають фінансові зобов'язання перед власниками компанії, акціонерами, структурними підрозділами, а також персоналом. У загальній практиці страхування вважається, що фінансова стійкість досягається за умови перевищення вартості активів страхової компанії над обсягом її сукупних зобов'язань.

Відповідно до Закону України «Про страхування» (ст. 30 Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про страхування”»), забезпечення належного рівня платоспроможності страховика ґрунтується на дотриманні низки обов'язкових умов. До них належать наявність повністю сплаченого статутного капіталу, формування гарантійного фонду, створення достатніх страхових резервів для майбутніх виплат, а також перевищення фактичного запасу платоспроможності над його нормативним значенням.

Фактичний запас платоспроможності (ФЗП) визначається як різниця між загальною вартістю активів страховика, сумою нематеріальних активів та загальним обсягом зобов'язань:

$$\text{ФЗП} = \sum A - \sum \text{НА} - \sum Z \quad (1.1)$$

де  $\sum A$  — загальна сума активів страховика,  $\sum \text{НА}$  — нематеріальні активи,  $\sum Z$  — сукупні зобов'язання.

Нормативним є таке співвідношення, за якого фактичний запас платоспроможності перевищує нормативний запас платоспроможності:

## ФЗП > НЗП (1.2)

Нормативний запас платоспроможності для страховиків, що здійснюють ризикові види страхування (крім страхування життя), визначається як більша з двох розрахункових величин. Перша базується на обсязі страхових премій за останні 12 місяців із застосуванням коефіцієнта 0,18 та коригуванням на частку премій, переданих перестраховикам. Друга розраховується на основі страхових виплат за той самий період із застосуванням коефіцієнта 0,26 та відповідним урахуванням частини виплат, компенсованих перестраховиками.

Для компаній зі страхування життя нормативний запас платоспроможності визначається інакше — як 5% від величини математичних резервів (резервів довгострокових зобов'язань).

Важливим додатковим індикатором фінансової стійкості страховика виступає ліквідність, яка відображає його здатність оперативно здійснювати поточні виплати за рахунок наявних грошових надходжень. На відміну від платоспроможності, що характеризує загальну фінансову рівновагу компанії, ліквідність має більш оперативний, короткостроковий характер і відображає здатність виконувати негайні фінансові зобов'язання.

Контроль за рівнем платоспроможності страхових компаній здійснюється на кількох рівнях: внутрішніми фінансовими службами самих страховиків, державним регулятором, аудиторськими організаціями, а також, у разі необхідності, міжнародними та національними рейтинговими агентствами.

Таким чином, система оцінювання платоспроможності та ліквідності формує фундамент фінансового нагляду у страховому секторі, забезпечуючи стабільність ринку та захист інтересів страхувальників.

### 1.3 Перестраховальні операції як фактор фінансової надійності

Визначити точний момент виникнення перестраховання досить складно, оскільки його формування відбувалося поступово та органічно як продовження розвитку класичного страхування. Перестраховальні операції за своєю природою є похідними, або «вторинними», відносно первинних страхових відносин, що дозволяє стверджувати: перестраховання завжди виникало як відповідь на ускладнення страхового ризику та розширення масштабів страхового ринку.

Історичні джерела містять різні версії щодо перших проявів перестраховальної діяльності. За одними даними, перша задокументована операція, яку можна віднести до перестраховання, датується 1370 роком і пов'язана з частковим перестрахованням морського рейсу між Коделесом і Брюгге (Бельгія). Інші дослідники відносять зародження перестраховальних відносин до кінця XVI століття, коли страхові купці почали розподіляти ризики між собою у визначених частках, закладаючи тим самим основи колективного прийняття ризику. З подальшим розвитком торгівлі, мореплавства та промисловості перестраховання поступово набувало більш організованих форм, що зумовило появу спеціалізованих перестрахових компаній.

Першою професійною перестраховою компанією вважається «Cologne Reinsurance Company» («Кельн Реіншуранс»), заснована у 1846 році в Німеччині. Надалі розвиток інституту перестраховання продовжився створенням таких потужних установ, як Швейцарське перестраховальне товариство «Swiss Re» (1863 р.) та Мюнхенське перестраховальне товариство (1880 р.), які й сьогодні належать до провідних глобальних гравців ринку.

У сучасних умовах індустріального та постіндустріального розвитку роль перестраховання суттєво зростає. Це пов'язано з постійним ускладненням ризикового середовища, зростанням масштабів катастрофічних подій, концентрацією великих економічних цінностей та підвищенням потенційних збитків. Особливої актуальності перестраховання набуло для країн із трансформаційною економікою, зокрема пострадянського простору,

де національні страхові ринки перебувають у стадії становлення, а фінансові можливості окремих страховиків обмежені відносно обсягів прийнятих ризиків.

Формування страхового портфеля в умовах жорсткої конкуренції не завжди дозволяє компаніям відбирати лише «якісні» або низькоризикові об'єкти страхування. У результаті в портфелі страховика можуть концентруватися як великі індивідуальні ризики, так і масові однорідні ризики з високим рівнем кумуляції збитків. За таких умов навіть один катастрофічний страховий випадок або масові збитки в межах однієї території можуть суттєво підірвати фінансову стабільність страхової компанії. Саме тому перестраховування виконує функцію стратегічного інструменту стабілізації ризикового навантаження.

У практиці перестраховування виокремлюють кілька базових ситуацій, що зумовлюють його необхідність. По-перше, це наявність великих індивідуальних ризиків, які перевищують власні фінансові можливості страховика. По-друге, це ризики катастрофічного характеру, пов'язані з одночасним виникненням значної кількості збитків унаслідок однієї події, що призводить до ефекту кумуляції втрат. По-третє, це перевищення середнього рівня збитковості, що створює додатковий тиск на платоспроможність страховика.

Класичні підходи до визначення перестраховування сформувалися в різних правових системах. У британській практиці ще на початку XIX століття перестраховування трактувалося як «нове страхування вже застрахованого ризику». Німецька школа визначає його більш лаконічно — як страхування ризиків, прийнятих страховиком. У сучасній українській практиці перестраховування розглядається як цивільно-правовий механізм, за яким один страховик (цедент) передає частину своїх зобов'язань іншому страховикові (перестраховику), який бере участь у покритті страхового ризику відповідно до умов договору.

У перестраховальних відносинах беруть участь щонайменше дві сторони — цедент (страховик, що передає ризик) і цесіонарій (перестраховик, що приймає ризик), а також, за необхідності, посередник — брокер. Процес передачі ризику отримав назву цесії. У випадку подальшого передавання вже прийнятого ризику іншому перестраховику застосовується механізм ретроцесії, а сторони таких відносин іменуються відповідно ретроцедентом і ретроцесіонарієм.

Важливою особливістю перестраховування є те, що первинний страховик не звільняється від відповідальності перед страхувальником навіть у разі передачі ризику. Це означає, що відповідальність перед клієнтом залишається повною та безумовною, тоді як перестраховик несе відповідальність лише в межах прийнятих на себе зобов'язань.

У системі перестраховування значну роль відіграють посередницькі структури, насамперед брокери. Їхня діяльність обумовлена складністю ризиків, високою вартістю окремих договорів та необхідністю виходу на міжнародні перестрахові ринки. Брокер виконує функції аналітичного супроводу, підготовки розміщення ризику, ведення переговорів та організації договірної процедури. За свою діяльність він отримує комісійну винагороду, яка зазвичай становить 10–15% від нетто-премії.

Комісійні винагороди є важливим елементом економіки перестраховальних відносин. Вони компенсують витрати цедента на укладення первинного страхового договору та виконують стимулюючу функцію. У практиці розрізняють оригінальну комісію, що виплачується цеденту при передачі ризику, та перестраховальну комісію, яка застосовується в рамках ретроцесійних операцій.

Таким чином, перестраховування є складним багаторівневим механізмом розподілу ризиків, що еволюціонував разом із розвитком світової економіки та залишається ключовим інструментом забезпечення фінансової стійкості страхових компаній у сучасних умовах.

Брокерська комісія є однією з форм винагороди у перестраховальних операціях, що сплачується з перестрахової премії на користь брокера. Її економічне призначення полягає у компенсації витрат, пов'язаних із пошуком, структуризацією та розміщенням перестраховального договору, а також у формуванні винагороди за професійний посередницький супровід угоди, включаючи аналітичну та організаційну роботу.

Окреме місце в системі стимулювання взаємодії між перестраховальником і перестраховиком займає тантьєма — додаткове відрахування з прибутку перестрахової компанії на користь цедента. Вона виплачується, як правило, щорічно та формується з частини чистого прибутку перестраховика за результатами реалізації конкретного договору. Тантьєма виступає своєрідною формою фінансового заохочення перестраховальника, що стимулює обачне прийняття ризиків, якісне формування страхового портфеля та сумлінне виконання договірних зобов'язань.

Важливим елементом сучасної перестрахової інфраструктури є перестраховувальні пули, які забезпечують колективний розподіл ризиків між кількома страховими або перестраховими компаніями. У практиці виокремлюють два основні типи таких об'єднань: страхові пули та перестрахові пули. Страховий пул функціонує як спільний механізм первинного страхування, за якого всі учасники беруть участь у покритті ризиків у заздалегідь визначених частках відповідальності. Перестраховий пул, у свою чергу, передбачає, що страхові компанії самостійно укладають первинні договори страхування, залишаючи частину ризику у власному утриманні, а іншу частину передають до пулу для подальшого перерозподілу між його учасниками на основі квотного або ексцедентного принципу.

Фактично перестраховий пул виконує функцію централізованого посередника, який акумулює та перерозподіляє ризики між учасниками системи. Такий підхід є особливо ефективним у сегментах із підвищеним рівнем катастрофічного ризику, зокрема у страхуванні ядерних ризиків, авіаційного страхування та страхування морських суден (каско), де

індивідуальна фінансова спроможність окремого страховика є недостатньою для покриття потенційних збитків.

Загальна тенденція розвитку страхового ринку свідчить про постійне зростання ролі перестраховання, що зумовлено розширенням спектра складних, великомасштабних та високоризикових страхових об'єктів. Перестраховання виконує функцію стабілізатора фінансових результатів страховика, дозволяючи згладжувати випадкові відхилення фактичної збитковості від очікуваних показників у межах окремих звітних періодів. Таким чином, воно є критично важливим інструментом забезпечення довгострокової фінансової стійкості страхової компанії незалежно від розміру її капіталу та обсягу сформованих резервів.

Крім того, перестраховання має значний мультиплікативний ефект для розвитку страхового ринку в цілому. Воно сприяє розширенню страхових можливостей компаній, особливо на етапі виходу в нові види страхування, дозволяючи їм акумулювати необхідний професійний досвід без надмірного фінансового ризику. Перестраховик, забезпечуючи фінансову підтримку, фактично виступає партнером у розвитку страховика та розширенні його ринкової присутності.

Важливо також відзначити соціально-економічний ефект перестраховання. Воно не лише забезпечує захист інтересів страховиків, але й опосередковано захищає страхувальників від ризику неплатоспроможності компаній, працівників страхових організацій — від втрати зайнятості, акціонерів — від зниження вартості інвестицій, а державу — від втрати податкових надходжень, пов'язаних зі страховою діяльністю. У сукупності це підтверджує системну роль перестраховання як одного з ключових інструментів фінансової стабільності страхового сектору.

## **РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИДІВ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ НАСК «ОРАНТА»**

### **2.1 Загальна характеристика страхової компанії «Оранта»**

НАСК «Оранта» є однією з провідних універсальних страхових компаній України, що надає страхові послуги більш ніж за 50 видами страхування. Компанія традиційно входить до числа двадцяти найбільших учасників національного страхового ринку за обсягами діяльності та охоплює всі ключові сегменти страхових послуг.

Однією з характерних особливостей НАСК «Оранта» є розгалужена регіональна інфраструктура, яка забезпечує високу доступність страхових продуктів по всій території України. Компанія має найбільшу агентську мережу в країні, що є важливим конкурентним перевагою у сфері масового страхування. Реалізація страхових продуктів здійснюється через декілька основних каналів збуту, зокрема через страхових посередників, банківські установи, а також систему участі у тендерних процедурах.

Станом на сьогодні «Оранта» є однією з найбільших страхових компаній України, яка спеціалізується на комплексному захисті майнових інтересів фізичних та юридичних осіб. Діяльність компанії має комерційний характер і спрямована на отримання прибутку в інтересах акціонерів, водночас забезпечуючи створення умов для професійного розвитку персоналу та підвищення рівня його кваліфікації.

Інфраструктурна потужність компанії включає 676 відокремлених структурних підрозділів, у тому числі обласні дирекції в усіх регіонах України. Загальна чисельність персоналу становить близько 10 тисяч осіб, а агентська мережа охоплює приблизно 5 800 страхових агентів, що становить значну частку загальнонаціональної агентської системи страхового ринку.

НАСК «Оранта» активно інтегрована у професійні та галузеві об'єднання. Компанія є членом Ліги страхових організацій України, Моторного (транспортного) страхового бюро України, Ядерного страхового пулу України, Морського страхового бюро України, а також входить до складу Українського союзу промисловців і підприємців і Торгово-промислової палати України. Це свідчить про її активну участь у формуванні

інституційного середовища страхового ринку та дотримання галузевих стандартів.

Метою діяльності компанії є отримання прибутку шляхом надання страхових послуг з усіх видів страхового захисту майнових інтересів громадян та суб'єктів господарювання, а також здійснення фінансових операцій у межах чинного законодавства та положень статуту. Стратегічною ціллю НАСК «Оранта» є формування статусу універсальної страхової компанії, яка займає лідируючі позиції у всіх основних сегментах страхового ринку та орієнтується на максимальне задоволення потреб клієнтів шляхом надання якісних страхових послуг.

Предмет діяльності компанії охоплює здійснення страхування, перестрахування, а також управління активами, сформованими за рахунок страхових резервів. НАСК «Оранта» проводить як обов'язкові, так і добровільні види страхування відповідно до отриманих ліцензій, а також активно здійснює перестраховальні операції, що є важливим інструментом управління ризиками.

Фінансова діяльність компанії включає операції з інвестування тимчасово вільних коштів, зокрема розміщення депозитів у банках, операції з цінними паперами (акціями, облігаціями державних і корпоративних емітентів), інвестування в корпоративні права, нерухомість та інші активи, а також випуск власних фінансових інструментів у межах законодавства.

Фінансування діяльності НАСК «Оранта» здійснюється за рахунок власного капіталу, обігових коштів, додаткової емісії акцій, а також залучених кредитних ресурсів банківських установ на умовах, що є вигідними для компанії.

Таким чином, НАСК «Оранта» виступає системоутворюючим учасником страхового ринку України, поєднуючи широке географічне покриття, розвинену агентську мережу та диверсифікований портфель страхових і фінансових послуг.

## 2.2 Аналіз фінансового стану страхової компанії «Оранта»

Для аналізу фінансового стану страхової компанії "Оранта" використовуватимемо баланс та фінансові результати даної страхової компанії.

Таблиця 2.1

### Аналіз показників фінансової стійкості

Показник	Формула для розрахунку	Нормат. знач.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт автономії (незалежності) (Кавт.)	Власний капітал (р.1495 ф.1) Валюта балансу (р. 1900 ф.1)	К авт>0,5	0,43	0,49	0,06
Коефіцієнт фінансової залежності (Кф. з.)	Валюта балансу (р. 1900 ф.1) Власний капітал (р.1495 ф.1)	Кф. з. =2	2,27	2,00	-0,27
Коефіцієнт фінансового ризику (Кф. р.)	Залучені кошти (р.1595+р.1695+р.1700 ф.1) Власний капітал (р.1495 ф.1)	Кф. р. =1	1,27	1,00	-0,27
Коефіцієнт маневреності власного капіталу (К ман.)	Власні обігові кошти (р.1495 - р.1095 ф.1) Власний капітал (р.1495 ф.1)	Кман. > 0,1	0,63	0,69	0,06
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (К кон.)	Позиковий капітал (р.1595+р.1695+р.1700 ф.1) Валюта балансу (р. 1900 ф.1)	К кон. < 0,5	0,56	0,50	-0,06

Оцінювання фінансового стану та результатів діяльності страхової компанії передбачає комплексний аналіз ключових параметрів, що відображають її стійкість, ефективність та здатність генерувати прибуток. До основних аналітичних напрямів у цьому контексті належать ліквідність, ділова активність (оборотність активів) та прибутковість (рентабельність).

Ліквідність характеризує спроможність страховика своєчасно виконувати поточні фінансові зобов'язання за рахунок наявних високоліквідних активів. Вона відображає короткострокову фінансову рівновагу компанії та є одним із базових індикаторів її платоспроможності.

Ділова активність, або оборотність активів, дозволяє оцінити ефективність використання ресурсної бази страхової компанії. Цей показник

відображає, наскільки раціонально компанія залучає свої активи у процес генерації доходів, а також швидкість їх перетворення у грошові потоки.

Прибутковість (рентабельність) є узагальнюючим показником ефективності діяльності страховика, що характеризує здатність компанії формувати фінансовий результат від основної та інвестиційної діяльності. Вона демонструє рівень віддачі на вкладений капітал і є ключовим орієнтиром для акціонерів та потенційних інвесторів.

Основним методичним інструментом оцінювання зазначених аспектів у фінансовому менеджменті є система фінансових коефіцієнтів. Фінансові коефіцієнти являють собою відносні показники, що відображають співвідношення між окремими статтями фінансової звітності підприємства. Їх застосування дозволяє не лише оцінити поточний фінансовий стан страхової компанії, а й здійснити порівняльний аналіз у динаміці та відносно ринкових стандартів, що є важливим для прийняття управлінських рішень.

Таблиця 2.2.

### Аналіз показників ліквідності

Показник	Формула для розрахунку	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+/-)
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) (К п. л.)	Поточні активи (р.1195+р.1200 ф.1) Поточні зобов'язання (р.1695+р.1700 ф.1)	К п. л. = 1-1,5	0,95	1,38	0,43
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кш. л.)	Поточні активи - Запаси (р.1195 - р.1100 ф.1) Поточні пасиви (р.1695 +р.1700 ф.1)	Кш. л. >1	0,92	1,35	0,43
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Ка. л.)	Кошти (р.1160 +р.1170 ф.1) Поточні пасиви (р.1695+р.1700 ф.1)	Ка. л. = 0,2-0,35	1,81	1,81	0

Ліквідність страхової компанії характеризує її здатність своєчасно виконувати поточні фінансові зобов'язання, насамперед короткострокову кредиторську заборгованість, шляхом мобілізації наявних оборотних активів.

При цьому аналіз ліквідності передбачає не лише оцінювання поточного обсягу ліквідних активів, але й урахування потенційних змін у структурі активів і зобов'язань у майбутніх періодах, що дозволяє більш об'єктивно оцінити фінансову стійкість страховика.

У процесі оцінювання ліквідності застосовується система аналітичних коефіцієнтів, які відображають різні рівні платоспроможності підприємства.

**1. Коефіцієнт покриття (поточний коефіцієнт ліквідності)** характеризує достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань і розраховується як відношення оборотних активів до суми короткострокових зобов'язань.

Для НАСК «Оранта» його значення становило:

- 2020 рік — 0,95
- 2021 рік — 1,38

Отримані результати свідчать про покращення ліквідної позиції компанії у 2021 році. Зростання коефіцієнта на 0,43 вказує на підвищення забезпеченості оборотними активами та загалом достатній рівень покриття поточних зобов'язань. Значення понад одиницю у 2021 році є позитивним сигналом, що відображає здатність компанії виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних ресурсів.

**2. Коефіцієнт проміжної (швидкої) ліквідності** відображає якість оборотних активів і виключає найменш ліквідну їх частину — запаси. Він розраховується як відношення найбільш ліквідної частини оборотних активів до поточних зобов'язань (з урахуванням доходів майбутніх періодів).

Для НАСК «Оранта» показники становили:

- 2020 рік — 0,92
- 2021 рік — 1,35

Зростання коефіцієнта свідчить про підвищення здатності страхової компанії оперативно конвертувати ліквідні активи у грошові кошти для погашення зобов'язань. У 2021 році значення перевищило одиницю, що

характеризує покращення структури оборотних активів і підвищення фінансової гнучкості.

**3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (грошової платоспроможності)** відображає частку поточних зобов'язань, яка може бути погашена негайно за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів. Для НАСК «Оранта» його значення становило 1,81.

Отриманий результат свідчить про дуже високий рівень миттєвої платоспроможності компанії. Це означає, що страховик має достатній обсяг грошових ресурсів для негайного виконання своїх короткострокових зобов'язань без необхідності додаткової мобілізації активів.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що НАСК «Оранта» демонструє позитивну динаміку показників ліквідності, що свідчить про зміцнення її фінансової стійкості та підвищення здатності своєчасно виконувати зобов'язання перед контрагентами.

Таблиця 2.3.

#### Аналіз ділової активності

Показник	Формула для розрахунку	Нормативне значення	За 2020 р.	За 2021 р.	Відхилення (+/-)
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт оборотності активів (Ко.)	Чиста виручка від реалізації продукції (р. 2000 ф.2) Середньорічна вартість обігових коштів (р.1195 + р.1200 ф.1)	Збільш.	0,34	0,36	0,04
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	чистого доходу від реалізації страхових продуктів (послуг) <hr/> середньорічної вартості оборотних активів	Зменш.	0,79	0,83	0,04

Коефіцієнт оборотності запасів (Ко. з.)	Собівартість реалізованої продукції (р. 2050 ф.2) Середньорічна вартість запасів (р.1100 ф.1)	Збільш	0,23	1,32	1,09
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кд. з.)	Чиста виручка від реалізації продукції (р. 2000 ф.2) Середньорічна вартість дебіторської заборгованості (р.1040 +р.1125+р.1130+р.1135+р.1155 ф.1)	Збільш.	5,20	6,01	0,81

Отже, отримані результати свідчать про високий рівень ліквідності НАСК «Оранта», що, у свою чергу, є ознакою достатньої фінансової стійкості компанії. Позитивна динаміка відповідних показників у досліджуваному періоді значною мірою зумовлена зростанням частки власних фінансових ресурсів у структурі джерел фінансування порівняно із залученим капіталом, що підвищує загальну автономність страховика.

### **Оцінка ділової активності (оборотності)**

Показники ділової активності характеризують інтенсивність використання активів страхової компанії у процесі формування страхових доходів та відображають ефективність управління ресурсною базою. У межах даного аналізу розглядаються ключові коефіцієнти оборотності.

**1. Коефіцієнт оборотності активів** відображає кількість повних циклів трансформації активів у доходи від страхової діяльності протягом звітного періоду. Він розраховується як відношення чистого доходу від реалізації страхових послуг до середньорічної вартості сукупних активів. Для НАСК «Оранта» показники становили:

- 2020 рік — 0,34
- 2021 рік — 0,36

Наведені значення свідчать про поступове підвищення ефективності використання активів. Зростання коефіцієнта на 0,02 у 2021 році вказує на

посилення інтенсивності їх залучення у страхову діяльність та незначне покращення операційної ефективності компанії.

**2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів** характеризує швидкість їхнього перетворення у дохід від реалізації страхових продуктів.

Показники становили:

- 2020 рік — 0,79
- 2021 рік — 0,83

Зростання коефіцієнта свідчить про активніше використання оборотних активів у господарському процесі та підвищення ефективності їх обігу. Це є позитивною тенденцією, що відображає посилення операційної динаміки страхової компанії.

**3. Коефіцієнт оборотності запасів** визначає ефективність використання найменш ліквідної частини оборотних активів та показує швидкість їх оновлення в процесі діяльності.

Показники становили:

- 2020 рік — 0,23
- 2021 рік — 1,32

Істотне зростання коефіцієнта свідчить про значне прискорення обороту запасів у 2021 році. Це може вказувати на оптимізацію управління ресурсами та більш ефективне використання матеріальної складової оборотних активів.

**4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості** відображає швидкість погашення боргів контрагентів перед страховою компанією та розраховується як відношення чистого доходу до середньої величини дебіторської заборгованості.

Для НАСК «Оранта» значення становили:

- 2020 рік — 5,20
- 2021 рік — 6,01

Зростання показника свідчить про прискорення інкасації дебіторської заборгованості та покращення платіжної дисципліни контрагентів. Це позитивно впливає на ліквідність грошових потоків страхової компанії.

Узагальнюючи результати аналізу, слід відзначити, що НАСК «Оранта» характеризується достатньо високою інтенсивністю використання активів, що свідчить про ефективну організацію операційної діяльності та позитивну динаміку управління ресурсами.

Таблиця 2.4

### Аналіз показників рентабельності

Назва показника	Формула для розрахунку	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+/-)
1	2	3	4	5	6
Рентабельність продажу (Рп.)	Чистий прибуток (р.2350 ф.2) Чистого доходу від реалізації страхових продуктів (послуг)	Збільш.	0,07	1,08	1,01
Рентабельність власного капіталу (Рв. к.)	Чистий прибуток (р.2350 ф.2) Середньорічна вартість власного капіталу (р.1495 ф.1)	Збільш.	0,1	0,3	0,2
Рентабельність активів (Ра.)	Чистий прибуток (р.2350 ф.2) Середньорічна вартість активів (р.1010 +р.1100 ф.1)	Збільш.	0,2	0,5	0,3

Рентабельність є узагальнюючим індикатором ефективності діяльності страхової компанії та характеризує її здатність генерувати прибуток у процесі реалізації страхових послуг, управління активами та використання капіталу. У практиці фінансового аналізу застосовується система показників рентабельності, що дозволяє комплексно оцінити рівень дохідності різних аспектів діяльності страховика.

**1. Рентабельність продажу** відображає величину прибутку, що припадає на одиницю отриманого доходу від реалізації страхових послуг. Показник розраховується як відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації страхових продуктів.

Для НАСК «Оранта» значення становили:

- 2020 рік — 0,07
- 2021 рік — 1,08

Отримані дані свідчать про суттєве зростання ефективності операційної діяльності у 2021 році. Якщо у 2020 році рівень рентабельності продажу був низьким і вказував на обмежену прибутковість реалізації страхових послуг, то у 2021 році спостерігається різке підвищення показника, що відображає покращення результативності основної діяльності компанії.

**2. Рентабельність активів (ROA)** характеризує ефективність використання сукупних активів страхової компанії для формування чистого прибутку.

Показники становили:

- 2020 рік — 0,2
- 2021 рік — 0,5

Зростання коефіцієнта свідчить про підвищення ефективності управління активами та їх більш раціональне використання у процесі генерації прибутку. У 2021 році компанія демонструє значно кращу віддачу на вкладені ресурси.

**3. Рентабельність власного капіталу (ROE)** відображає ефективність використання коштів власників компанії та рівень дохідності інвестованого ними капіталу.

Показники становили:

- 2020 рік — 0,1
- 2021 рік — 0,3

Зростання показника свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу та покращення інвестиційної привабливості компанії. У 2021 році віддача на власні кошти акціонерів суттєво зросла.

### **Узагальнення результатів**

Порівняльний аналіз показників рентабельності за 2020–2021 роки свідчить про позитивну динаміку фінансових результатів НАСК «Оранта». Якщо у 2020 році ефективність використання ресурсів була відносно низькою, то у 2021 році спостерігається суттєве покращення ключових індикаторів

прибутковості, що вказує на посилення фінансової результативності діяльності компанії.

Водночас коректніше трактувати такі зміни не як «приховування прибутку», а як можливий результат оптимізації витрат, зміни структури страхового портфеля, посилення перестраховального захисту або інвестиційної політики компанії. Остаточні висновки щодо причин динаміки потребують додаткового аналізу фінансової звітності та пояснювальних приміток до неї.

## **РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ РОЗВИТКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ**

### **3.1 Сучасний стан перестрахування в Україні**

В Україні перестраховальна діяльність переважно здійснюється страховими компаніями, які поряд із прямим страхуванням виконують також функції перестрахування. Така модель пояснюється особливостями чинного страхового законодавства, яке не виділяє перестраховиків у самостійну категорію професійних учасників ринку. На відміну від міжнародної практики, де існують спеціалізовані перестрахові компанії з підвищеними вимогами до капіталу, ризик-менеджменту та фінансової стійкості, український ринок функціонує в умовах поєднання прямих і перестраховальних операцій в межах одних і тих самих страхових інституцій.

Такий підхід має об'єктивні передумови, однак водночас формує низку системних особливостей. Перестрахування є специфічним видом фінансових відносин, що передбачає прийняття на себе ризиків професійних учасників страхового ринку. Саме тому вимоги до перестраховиків у світовій практиці є суттєво вищими, ніж до звичайних страховиків. Це зумовлено двома ключовими обставинами.

По-перше, перестраховики працюють із ризиками страхових компаній, тобто фактично здійснюють «страхування страховиків». Така діяльність потребує високого рівня фінансової стійкості, професійної експертизи та розвинених актуарних методик оцінювання ризиків.

По-друге, обсяг ризиків, які приймаються у перестрахування, часто має катастрофічний характер і може стосуватися великих збитків, що виникають унаслідок масштабних природних, техногенних або системних подій. Це підвищує значення адекватної оцінки ризиків та ефективного їх розподілу між учасниками ринку.

У сучасних умовах розвиток перестрахового ринку може відбуватися за кількома основними моделями, кожна з яких має власні організаційно-

економічні характеристики, переваги та обмеження. Узагальнено такі моделі відрізняються рівнем концентрації перестраховальних операцій, ступенем спеціалізації учасників ринку та роллю державного регулювання.

Аналіз сучасного стану українського страхового ринку свідчить про його наближення до моделі, в якій домінують універсальні страхові компанії з поєднанням функцій прямого страхування та перестраховування. Водночас така структура ринку поступово демонструє потребу у формуванні професійного сегмента спеціалізованих перестраховиків.

Розвиток окремих потужних перестрахових компаній є стратегічно важливим для підвищення стійкості національної фінансової системи. Спеціалізований перестраховик здатний забезпечити більш точну оцінку ризиків, ефективніше їх розподілення та акумуляцію достатніх фінансових ресурсів для покриття великих і катастрофічних збитків, що в підсумку підвищує стабільність усього страхового ринку України.

*Таблиця 3.1.*

### Моделі розвитку ринку перестраховування

Моделі розвитку	Переваги	Недоліки
I модель Ґрунтується на домінуванні професійних спеціалізованих перестраховиків	- Здатність витримувати великі ризики; висока надійність перестраховального покриття; можливість розміщення великих ризиків у короткі строки	- Обмежений вибір перестраховика; домінування типових договорів; відсутність гнучкості при прийнятті управлінських рішень страховиком; зменшення можливих прибутків
II модель Основними суб'єктами, що надають перестрахові послуги, є звичайні страхові компанії	Дотримання балансу в перестрахованні премій; широкий вільний вибір перестраховика; гнучкі умови перестраховування; значні прибутки від перестраховальної діяльності; диверсифікація ризиків	Досить важко розмістити великі ризики
III модель (змішана)	Передбачає існування на ринку двох груп операторів: спеціалізованих перестраховиків та звичайних страховиків	Включає переваги та недоліки обох моделей, які виявляються слабкіше внаслідок взаємопогашення ефекту

До 2004 року регулювання перестраховальної діяльності в Україні здійснювалося переважно на основі Закону України «Про страхування», а також постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення операцій з перестраховання» від 24 жовтня 1996 р. № 1290. Даний нормативний акт регламентував процедури укладання договорів перестраховання з іноземними перестраховиками, однак фактично не охоплював повною мірою внутрішній ринок перестраховання та взаємовідносини між вітчизняними страховими компаніями.

Попри те, що зазначене положення відіграло важливу роль у забезпеченні страхового захисту у високоризикових галузях, зокрема в ядерній енергетиці та космічній сфері, його регуляторного потенціалу було недостатньо для комплексного врегулювання питань цедування ризиків усередині національного страхового ринку. Це створювало певні прогалини у законодавчому полі, особливо щодо ризиків, які перевищували фінансові можливості окремих страховиків. Водночас законодавче врегулювання перестраховання є важливим як для підвищення довіри до страхового сектору, так і для стимулювання акумуляції внутрішніх фінансових ресурсів у національній економіці.

Розвиток перестраховання в Україні підтверджується зростанням частки страхових премій, що передаються у перестраховання. Зокрема, частка премій, спрямованих перестраховикам-нерезидентам, демонструвала тенденцію до збільшення: з 26 % у 2016 р. до 29 % у 2017 р. і 36 % у 2018 р. Така динаміка свідчила про значний відтік страхових фінансових ресурсів за межі країни, що означає скорочення потенційних інвестиційних можливостей національного ринку.

З огляду на це державні органи, зокрема Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, ініціювали заходи, спрямовані на посилення регулювання та розвиток внутрішнього перестрахового ринку. Метою таких дій було як підвищення фінансової

місткості національного ринку, так і зменшення залежності від іноземних перестраховиків.

Суттєві зміни у регуляторному середовищі відбулися після прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 р. № 124 «Порядок та вимоги щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) — нерезидента», а також відповідних нормативних актів Держфінпослуг (зокрема порядків подання інформації про договори перестраховання та процедур погодження операцій із нерезидентами). У результаті цих змін структура перестраховальних потоків зазнала суттєвої трансформації: частка премій, що спрямовувалася нерезидентам, почала поступово знижуватися — до 10 % у 2019 р., 5 % у 2020 р. та 4 % у 2021 р.

Зазначена постанова встановила низку обов'язкових вимог до укладання договорів перестраховання з іноземними компаніями. Серед ключових умов можна виділити наявність у країні реєстрації перестраховика державного нагляду за страховою діяльністю, підтвердження його безперервної роботи протягом не менше трьох років, а також відсутність порушень законодавства у сфері протидії фінансовим злочинам і тероризму. Виконання цих вимог має підтверджуватися відповідними наглядовими органами або міжнародними інституціями у сфері страхового контролю.

Окремо передбачено, що участь іноземних перестрахових брокерів у таких операціях можлива лише через їх офіційно зареєстровані представництва на території України, що додатково підсилює контроль за фінансовими потоками.

Особливу увагу у наукових та практичних дослідженнях приділяють перестрахованню ризиків життя, оскільки у таких операціях фактично відбувається трансформація довгострокових фінансових ресурсів у міжнародні інвестиційні потоки. У цьому контексті виведення перестраховальних премій за кордон розглядається як форма міжнародного руху капіталу, що притаманна переважно розвиненим економікам.

Водночас слід враховувати, що кошти, які спрямовуються у перестраховання за договорами страхування життя, фактично належать страхувальникам і використовуються відповідно до умов договорів, що зменшує ризик їх неконтрольованого відтоку з економіки. Крім того, міжнародне перестраховання дозволяє залучати сучасні фінансові технології, підвищувати рівень управління ризиками та інтегрувати національний страховий ринок у глобальну фінансову систему.

Таким чином, еволюція нормативного регулювання перестраховання в Україні демонструє поступовий перехід від часткової лібералізації до більш структурованого контролю, спрямованого на баланс між захистом національних інтересів та інтеграцією у світовий фінансовий простір.

### **3.2 Тенденції розвитку перестраховання в Україні**

Страхування є ключовим елементом фінансової системи будь-якої розвиненої економіки, оскільки забезпечує захист майнових інтересів суб'єктів господарювання та населення, сприяючи безперервності процесів суспільного відтворення. Концентрація значних обсягів ризиків у страхових компаніях зумовлює підвищену відповідальність страховиків, адже потенційні збитки в сучасних умовах можуть досягати сотень мільйонів доларів. У зв'язку з цим об'єктивною необхідністю стає розподіл ризиків між великою кількістю учасників страхового ринку, що реалізується через механізм перестраховання.

Еволюція перестраховання тісно пов'язана з розвитком світової економіки, науково-технічного прогресу та ускладненням структури ризиків. Особливо інтенсивного розвитку цей сегмент набув у другій половині ХХ століття, коли зросла масштабність економічних процесів, підвищився рівень життя населення та ускладнилися виробничі й фінансові системи. У результаті перестраховання сформувалося як самостійний сегмент страхового ринку, який демонструє стійку тенденцію до розширення та ускладнення інструментарію.

Ключовим аспектом дослідження перестраховування є визначення його економічної та правової природи, оскільки саме це формує підхід до нормативного регулювання даного виду діяльності. Перестраховування слід розглядати як окрему сферу страхових відносин, що охоплює широкий спектр форм передачі та розподілу ризиків між страховиками і перестраховиками.

Практичні переваги перестраховувальних операцій полягають у підвищенні ефективності страхового механізму та зміцненні фінансової стійкості страховиків. Зокрема, взаємодія страхувальника з одним страховиком замість множинних договірних відносин, як у випадку співстрахування, суттєво спрощує процес обслуговування договорів і знижує трансакційні витрати. Крім того, перестраховування забезпечує захист від кумуляції збитків, зокрема при настанні катастрофічних подій, що дозволяє уникати надмірного навантаження на фінансові ресурси окремої страхової компанії. Таким чином, перестраховування виступає одним із найбільш дієвих інструментів забезпечення фінансової стабільності страхового сектору.

Розвиток перестраховування визначається сукупністю внутрішніх і зовнішніх факторів. До внутрішніх належать особливості регуляторного середовища, вимоги до перестраховування великих ризиків, податкові аспекти, рівень капіталізації страховиків та структура національного ринку. Зовнішні фактори включають глобальну місткість міжнародного перестрахового ринку, наявність офшорних перестраховувальних схем, вимоги до кредитних рейтингів, валютні обмеження, а також процеси консолідації глобальних страхових і перестрахових компаній через злиття та поглинання.

Серед ключових проблем розвитку перестраховування в Україні слід відзначити недостатню сформованість нормативно-правової бази, що регулює дану сферу. Законодавче визначення перестраховування є обмеженим і не враховує складності вторинного перерозподілу ризиків. Відсутність чіткого розмежування між страхуванням і перестраховуванням у законодавстві створює додаткові ризики для правозастосовної практики та ускладнює розвиток спеціалізованих інститутів ринку.

Актуальною залишається також проблема гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами регулювання страхового та перестрахового ринку. Світова практика передбачає запровадження жорсткіших вимог до перестраховиків, зокрема щодо достатності капіталу, формування резервів, процедур оцінки ризиків та систем внутрішнього контролю. У цьому контексті важливого значення набуває розвиток систем взаємного визнання наглядових режимів та уніфікація підходів до оцінювання фінансової стійкості страховиків.

Сучасні тенденції також характеризуються посиленням процесів глобалізації страхового ринку, цифровою трансформацією (діджиталізацією) страхових бізнес-моделей та впровадженням нових технологічних рішень у сфері управління ризиками. Одночасно актуалізуються питання ліцензування перестраховальної діяльності, податкового регулювання та забезпечення прозорості фінансових потоків, особливо у взаємодії з нерезидентами.

Окремою проблемою є різниця у податковому навантаженні для резидентів і нерезидентів, що впливає на структуру перестраховальних потоків та може стимулювати використання непрозорих схем. У зв'язку з цим важливим завданням державної політики є забезпечення балансу між контролем за фінансовою безпекою та створенням конкурентних умов для розвитку ринку.

Загалом, сучасний етап розвитку перестраховання в Україні характеризується одночасним посиленням регуляторних вимог, інтеграцією у міжнародні фінансові ринки та необхідністю формування більш гнучкої, прозорої та капіталізованої системи перестраховального захисту, здатної ефективно реагувати на зростаючу складність глобальних ризиків.

Страхова компанія в процесі своєї діяльності зобов'язана формувати та підтримувати обґрунтовану програму перестрахового захисту, яка має відповідати вимогам регуляторного органу та узгоджуватися з ним у встановленому порядку. Для ефективного перенесення ризиків на ринок перестраховання доцільним є запровадження чітких критеріїв до

перестраховиків-нерезидентів із врахуванням норм міжнародного права, що застосовуються при укладенні відповідних договорів.

Діючими нормативними актами в Україні передбачено обмеження відповідальності страховика при прийнятті ризиків у перестрахованні на рівні 10 % від величини статутного капіталу та сформованих страхових резервів. Водночас слід відзначити, що на законодавчому рівні відсутня уніфікована методика визначення власного утримання страховика, що ускладнює практичне застосування даного показника. У цьому контексті особливої актуальності набуває вдосконалення системи перестрахового андеррайтингу, тобто якісної оцінки та селекції ризиків. Доцільним є також впровадження диференційованого підходу до визначення обсягів власного утримання залежно від класу страхових ризиків та тривалості функціонування страховика на ринку.

На сьогодні в Україні відсутнє нормативно закріплене визначення статусу професійного перестраховика, що не дозволяє сформувати єдині ринкові стандарти діяльності у цій сфері. У міжнародній практиці спеціалізовані перестрахові компанії відрізняються від класичних страховиків як за структурою бізнесу, так і за колом клієнтів, підходами до маркетингу та ризик-менеджменту. В Україні ж більшість суб'єктів, які здійснюють перестраховання, поєднують цю діяльність із прямим страхуванням, що унеможлиблює їх повну професійну спеціалізацію.

Підсумовуючи, можна констатувати, що розвиток перестрахового ринку України потребує комплексного вдосконалення нормативно-правової бази та створення сприятливих економічних умов для його інтеграції у міжнародну фінансову систему. Лише за умови гармонізації законодавства з глобальними стандартами, впровадження чітких вимог до перестраховиків та підвищення якості ризик-менеджменту можливе формування стабільного, прозорого та конкурентоспроможного перестрахового ринку в Україні.

## ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теми курсової роботи доцільно сформулювати такі узагальнюючі висновки.

**1.** Генезис світового страхового ринку обумовив виникнення перестраховання як більш складного та фінансово досконалого механізму перерозподілу ризиків, що функціонує на вищому рівні організації порівняно з традиційним страхуванням. Під впливом глобалізаційних процесів, технологічного розвитку та ускладнення конфігурації ризиків перестраховання трансформувалося в окремий сегмент страхової індустрії. Його ключова роль полягає у забезпеченні масштабного міжнародного перерозподілу страхових зобов'язань і фінансових ресурсів, що, у свою чергу, формує додаткові інструменти зміцнення фінансової стійкості страховиків. У цьому контексті перестраховання виступає системоутворюючим елементом надійності страхових компаній.

**2.** Оцінка сучасного стану перестраховальної діяльності в Україні засвідчує її інтегрованість у структуру національного страхового ринку та активне використання страховими компаніями, передусім у майновому страхуванні та страхуванні відповідальності. Така структура відповідає загальносвітовим тенденціям розвитку страхового бізнесу. Водночас встановлено значну залежність від перестраховиків-нерезидентів, на яких припадає суттєва частка виплат, що одночасно відображає інтеграційні процеси України у глобальний перестраховий простір і вказує на обмежений рівень розвитку внутрішнього перестрахового потенціалу та капіталізації національних учасників ринку.

**3.** Узагальнення еволюції інституційних підходів до регулювання перестраховання дозволяє констатувати його виражений міжнародний характер та переважне функціонування на засадах ринкової свободи. У цих умовах регуляторна функція держави має концентруватися не на обмеженні операційної діяльності, а на забезпеченні належного рівня фінансової

надійності, прозорості та платоспроможності перестраховиків, які приймають ризики.

**4.** У межах роботи здійснено аналіз діяльності НАСК «Оранта» як одного з провідних учасників страхового ринку України. Результати оцінки показників ліквідності свідчать про високий рівень фінансової стійкості компанії та позитивну динаміку платоспроможності, що зумовлено зростанням частки власного капіталу в структурі фінансових ресурсів.

**5.** Дослідження показників ділової активності (оборотності) дозволило встановити високу інтенсивність використання активів компанією, що характеризує ефективність операційної діяльності та належний рівень управління фінансовими ресурсами.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Татаріна Т.В. Роль перестраховання у збільшенні місткості страхового ринку // Фінанси України. - 2000. - № 9. - С.122 - 125. - 0,2 д. а.
2. Татаріна Т.В. Перестраховання в розвитку міжнародного співробітництва // Фінанси України. - 2001. - № 11. - С.127 - 130. - 0,2 д. а.
3. Татаріна Т.В. Державне регулювання перестраховувальної діяльності // Вісник Тернопільської академії народного господарства. - Тернопіль: Економічна думка, 2001. - №15. - С.75-76. - 0,1 д. а.
4. Татаріна Т.В. Особливості перестраховання ризиків у нерезидентів // Вісник Тернопільської академії народного господарства. - Тернопіль: Економічна думка, 2002. - № 1. - С.67-72. - 0,3 д. а.
5. Татаріна Т.В. Проблеми розвитку перестраховання в Україні та шляхи їх вирішення // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. - Випуск 148. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. - С.46-50. - 0,2 д. а.
6. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про страхування" № 44 від 4 жовтня 2001 р. // Урядовий кур'єр. - 2001. - 7 листопад\*
7. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" від 12.07.2001 р. // Україна-бізнес. - 2001. - X" 3. '
8. Методика формування резервів із страхування життя, затверджена Розпорядженням Держфінпослуг України Лб 24 від 27 січня 2004 р. // [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
9. Ротова Т.А., Руденко Л.С. Страхування: Навч. посіб. - К.: КДТЕУ, 2001. - 400 с.
10. Страхування: Підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред.С. С. Осадець. - К.: КНЕУ, 2002. - 526 с.
11. Страхування: теорія та практика: Навч.-метод. посіб. / И.М. Внукова, В.І. Успенко, Л.В. Временно та ін.; За заг. ред. проф. Н.М. Внукової. - Х.: Бурун Книга, 2004. - 376 с.

12. Шумелдо Я. Страхування: Навч. посіб. для студ. екон. спец. - Тернопіль: Джура, 2004. - 280 с.

13. Європейський досвід страхової діяльності і вдосконалення її кадрового забезпечення. Професійні дискусії педагогів і практиків Сходу і Заходу: Матеріали міжнародної конференції 17-18 жовтня 1996 року. - К.: КДЕУ, 1996. - 136 с.